

Helynevek a történeti-politikai térben

Place names in the historical-political space

MIKESY Gábor, SASI Attila

Lechner Tudásközpont Nonprofit Kft., Geoinformatikai Osztály, 1149 Budapest, Bosnyák tér 5.
<http://uj.lechnerkozpont.hu/>, gabor.mikesy@lechnerkozpont.hu ; attila.sasi@lechnerkozpont.hu

Abstract

The paper raises some of the cultural heritage and identity aspects of geographical names which need to be included in modern maps and applications (geospatial, navigation, etc.), and which are supported by a number of international recommendations, highlighting the need for the registration of locally used geographical names. In addition a theoretical and historical overview, the paper provides a more detailed insight to the evolution of Hungarian (Csango) names in Moldavia.

Keywords: geographical names, name changing, cultural heritage, Moldavia, Csangos

Kivonat

A tanulmány a földrajzi nevek néhány olyan kulturális örökség- és identitásőrző aspektusát veti fel, amelyek miatt helyük kell, hogy legyen a modern térképi (térinformatikai, navigációs stb.) megjelenítésekben és alkalmazásokban, s amelyeket nemzetközi ajánlások sokasága támogat, kiemelve a helyben használatos földrajzi nevek regisztrálásának szükségességét. Az elméleti és történeti áttekintésen túl a moldvai magyar (csángó) nevek alakulásmódjába részletesebb betekintést ad.

Kulcsszavak: földrajzi nevek, névváltoztatás, kulturális örökség, Moldva, csángók

Tanulmányunk első részében a helynevek spontán és mesterséges változásainak okait, a megvalósulásuk mintáit mutatjuk be, majd a második részben részletesen kifejtsük a moldvai magyar helységnevek problematikáját.

1. A FÖLDRAJZI NEVEK: ÖRÖKSÉG ÉS IDENTITÁS

1.1. Újabb nemzetközi ajánlások a földrajzi nevek őrzésére, kezelésére

A helynevek vagy földrajzi nevek jelentősége változatos képet mutat. Ahogy az elektronikus térképek, navigációs rendszerek, pusztán kódalapú nyilvántartások jelentősége megnövekedett, úgy csökkent a helynevekhez fűződő alkalmazások, helynévi alapú lokalizációs igények, alkalmazások jelentősége. Ezzel párhuzamosan azonban megélnékült a figyelem a helyneveknek az egyetemes és a közösségi kulturális örökségőrző funkciójára. A helynevek minden funkciójukat korrekt helyi azonosítással, lehetőleg térinformatikai rendszerbe ágyazva tudják ellátni, ha kilépünk a mikroközösségek világából. Ezért szerepelhet egy földrajzi neves téma egy térinformatikai konferencián. Nem véletlen, hogy nemzetközi szinten is számos ajánlás van az ágazatunk számára a földrajzi nevek gondos kezelésére. Kiemelendő ezek közül például az INSPIRE direktíva, aminek az összegző fejezetében olvashatjuk:

„A földrajzi nevek ... referenciaadatoknak minősülnek, azaz olyan adatoknak, amelyek általában véve a földrajzi hely felismerésének térbeli keretét képezik, valamint más olyan információkhoz kapcsolódnak és/vagy mutatnak, amelyek olyan konkrét tematikus területekhez tartoznak, mint a környezet, a címek, a területgazdálkodás, az emberi egészség és sok más. A földrajzi neveket a mindennapi kommunikációban széles körben használják a valós világ különböző természeti és ember alkotta objektumaira való hivatkozásra. Következésképpen az INSPIRE más témaköreivel is összekapcsolódnak. A közigazgatási egységekre, címekre, a vízrajzi elemekre (tavak, folyók stb.), a közlekedési hálózatok elemeire (repülőterek, hidak stb.) és a védett területekre általában a nevükkel hivatkoznak.” [1]

Továbbá az ENSZ egyes szervei és intézményei (úgy mint az UNESCO, az UNCSGN, az UNGEGN) ajánlások sorával hívta fel a figyelmet a földrajzi nevek olyan gondos kezelésére az egyes országokban, hogy az támasza lehessen az egyetemes és a helyi kulturális örökségek őrzésének [2], kimondva például, hogy

- bizonyos, az identitás és a folytonosság érzetét keltő toponimák használatát számos veszély fenyegeti (UNCSGN Rec. IX/4);
- nemzeti szinten intézkedéseket kell hozni annak biztosítására, hogy a még összegyűjtendő neveket a terepmunkák során a helyi szokásoknak megfelelően rögzítsék **a névformák helyi használatának megfelelően** (UNCSGN Rec. VIII/94);
- a földrajzi nevek elismerése és védelme érdekében tekintetbe kell venni olyan kritériumokat, mint a név kora (első feljegyzésének ideje), az a képessége, hogy megtestesít kulturális, földrajzi, történelmi, társadalmi stb. valóságot, és lényeges összetevője a helyi, regionális vagy nemzeti identitásnak (UNCSGN Rec. X/3).

Mindezekre azért fontos emlékeztetni, mert a földmérési-térképészeti ágazatnak feladatai vannak ezen a téren. Jó példát számosat találunk társ szervezeteknél, pl. Németországban (<https://gdz.bkg.bund.de/index.php/default/open-data/geographische-namen-1-250-000-gn250.html>), Svédországban (<https://www.lantmateriet.se/sv/Kartor-och-geografisk-information/Ortnamn/>), Lettországban (http://vietvardi.lgia.gov.lv/vv/to_www.sakt) stb.

1.2. Földrajzi nevek jelentésszerkezete

A földrajzi nevek sajátos jelentéstartalmú nyelvi elemek, amelyek a keletkezésükkor az adott közösség nyelvében világos értelmű, közszoói jelentéssel bíró szavakból, szószerkezetekből alakultak. Egy közösség (egy kisebb közösség sem) nem létezhet földrajzi nevek nélkül, nem működne a kommunikáció, tehát megnevezi a környezetét. A tulajdonnévvé válás folyamatában a jelentésszerkezet egyetlen funkciója válik hangsúlyossá: hogy az a bizonyos név azonosítson egy földfelszíni részletet, azaz jól elkülönítse a többi földrajzi objektumtól, ezáltal lehetővé tegye a kommunikációt. A közszoói jelentés inentől kezdve el is tűnhet, át is alakulhat, teljesen ki is cserélődhet: ki gondolná ma már, hogy *Hejő* és *Hájó* vízneveinkben ugyanaz a 'meleg folyó' jelentésű szóösszetétel rejlik, vagy hogy *Bicske* a nevét egy kisebb bükkösről kapta; senki nem gondolja, hogy *Sárospatak* egy vízfolyás lenne, és hogy *Pogányszentpéter* neve valós információt közölne, ugyanis nem volt pogány; *Sima* településünk területe éppenséggel nagyon hegyes és *Örményesen* soha nem laktak örmények, egy sem. Egyszerűen arról van szó, hogy a tulajdonnevek nyelvi tekintetben egészen más utakat járnak/járhatnak, mint a közszoók. És épp ez a tulajdonságuk teszi lehetővé egyrészt azt, hogy a nevekben iszonyú régi idők kövületei (rég nyelvi, kulturális, etnikai közösségek emlékei) megmaradhatnak, másrészt, hogy szinte akadály nélkül vándoroljanak egyik nyelvből a másikba (ennek jó szerivel egyetlen korlátja az, hogy az átvevő nyelv milyen hangalakokat tud magába fogadni), például a magyar ö-nek megfelelő hang nincs a szláv és román nyelvekben, így például az erdélyi *Bözödnek Bezid* a megfelelője, az egykori Keve vármegyében található *Szöllösnek* szerbül *Celeryu / Seleuš*, románul *Seleuş*.

A nevek jelentésszerkezetét az azonosítás mellett számos, úgy nevezett konnotatív tényező alkotja, azok, amelyek a név hallása után az agyunkat valamilyen asszociációra készteti. Ezek közül a legfontosabb a név nyelve, és ezen keresztül az utalás a névadás idejének a nyelvi/etnikai viszonyaira. A fizikai tér a földrajzi nevek, a környezet megnevezése által válik humanizált térré, az otthonlét érzését és a mentális/spirituális birtoklás élményét keltve ember és emberi közösség számára. A nevek második legfontosabb funkciója így az a szimbolikus kapocs lett, amely a helyeket a névhasználó közösséghez köti.

1.3. Kulturális örökségőrzés a helybevekben

Milyen kulturális örökség őrződhet meg a nevekben? Először is a korai megtelepülés kiterjedése például a 10. századi törzsnevekből képzett helynevekből: *Nagygyenyő*, *Szamosjenő*, *Ipolynyék*, *Füzesgyarmat* stb.; az együttélő etnikumok: *Máriabesnyő*, *Kozármisleny*, *Hajdúböszörmény*, *Kisoroszi*, *Tolnanémedi*, *Jászapáti* stb., az átadó nyelvről névkölcsönzés esetén: a Küküllő megyei (*Szász*)*fehéregyháza* első adata magyar (*Feyereghaz*, 1297) A 13. század elejétől németek is lakják (*Weyskyrch*, 1400), a román *Viscri* alak ez utóbbiból származik, hozzávetőlegesen megjelölve a névkölcsönzés kronológiáját. A Szeben megyei *Szerdahely* esetében éppenséggel fordítva történt: a német *Reußmarkt* / *szász Reissmuert* adatok megelőzik a magyart, a románba mégis a magyar szó ment át, aminek jelentése alapján fejlődött a mai román alakja, *Miercurea Sibiului*. A korabeli természeti, birtoklási, nyelvi, gazdasági és függőségi viszonyok számos csoportján lehetne folytatni a helynevekben megőrzött örökség példáit.

1.4. Nyelvi ideológiák a névhasználatban

Éppen ez a szimbolikus kapocs az, amely a társadalmi/történelmi változások sodrában ütközőponttá teheti a helyneveket, különösképpen interetnikus helyzetben, de akár arrogáns ideológiák fellépése esetén is. A földrajzi nevek egy részére (főképp a helységekre és a közterületekre) vonatkozóan az állami adminisztrációknak közvetlen hatása volt, de a térképezéssel foglalkozó intézmények állami felügyelete révén a többi névtípuson is érezhető az elvárásoknak való megfelelés, a mesterséges névadás lehetőségeit használva.

A különböző helyeken uralkodó, nyelvekhez köthető ideológiákat a neves szociolinguista Lanstyák István 231 pontba tudta szervezni [3] Ezek közül több áttetelelesen, csak a nyelv felől közelítve érinti a földrajzi neveket:

Nyelvi etatizmus – az állam és a nemzeti nyelv közötti rendkívül szoros kapcsolatot tételező meggyőződés, amely többek között abban a gondolatban nyilvánul meg, hogy az államhatárok egybeesnek az etnikai és nyelvi határokkal, vagy legalábbis az volna a jó, ha egybeesnének. Ebben a felfogásban a kisebbségi nyelvek jelenléte egy-egy országban zavaró tényező, melyet legjobb lenne nyelvvisszaszorító politikával kiküszöbölni.

Nyelvi majoritizmus – az a meggyőződés, hogy egy-egy politikai egységen (országban, esetleg tartományon vagy másképpen kijelölt közigazgatási területen) belül a nyelvi többséget többletjogok illetik meg, vagy a másik oldalról nézve: természetes, hogy a nyelvi kisebbségek nem rendelkeznek ugyanannyi nyelvi joggal, mint a nyelvi többség.

Nyelvi patriotizmus – az a meggyőződés, hogy a nyelvhasználat önmagában is, a közlés tartalmától függetlenül, pusztán a szóválasztás folytán lehet hazafias vagy akár hazafiatlan tett, sőt használhat vagy árthat a nemzetnek, azaz vannak nyelvi formák, melyek használata hazafiasságnak, más formák használata pedig hazafiatlanságnak minősíthető, sőt bizonyos formák használata összhangban van a nemzet érdekeivel, más formák használata sérti a nemzet érdekeit, árthat a nemzetnek.

Vannak kifejezetten földrajzi nevekre vonatkozó részek is:

Nyelvi onoetatizmus – a *helynevek vonatkozásában* az a meggyőződés, hogy a településneveknek, tájneveknek, közigazgatási neveknek, sőt a különféle földrajzi objektumok neveinek nyelvi formája összhangban kell(ene) legyen az államszervező etnikum nyelvével. Ha nincs meg ez az összhang, az állami hatóságok jogosultak helyneveket akár az adott településen, ill. régióban élők beleegyezése nélkül is megváltoztatni.

1.5. Nyelvi és ideológiai alapú névváltoztatások

A földrajzi nevek alakulásában két út van tehát: a spontán, a beszélők, a névhasználó közösség nyelvi kondíciójától és szokásaitól függő, a másik pedig az állami hivatalok mesterséges, igen gyakran az uralkodó ideológiától függő névváltoztatásai.

Először nézzünk körül a saját házunk táján! A magyar állam a század első évtizedében több ezer német, román, szlovák, szerb eredetű, de a magyar közigazgatásban régóta használt, bevett helységnevet változtatott meg fordítással, például *Vodník* > *Vizes*, *Vracsevgáj* > *Varázsliget*, *Valealunga* > (Béga)*hosszúpatak*, *Vránje* > *Varjad*, magyaros hangzású alakokkal való helyettesítéssel: *Grid* > *Göröd*, *Obrucsnó* > *Abronsos*, *Szmolnik* > *Szomolnok*, *Vrászló* > *Varászló*, vagy teljesen új, de magyar nevek adásával, például *Bács-Beresztóc* > *Szilberek*, *Karavukova* > *Bácsordas*, *Ochtina* > *Martonháza*; *Szkerisóra* > *Aranyosfő*; *Vistuk* > *Kárpáthalas*, *Vorocsó* > *Kapuszög*. [4]

A dülők nevére vonatkozóan központi földmérési utasítás szabta meg, hogy „*ha pedig az ilyen dülőnevek eredeti értelmük megváltoztatása nélkül a hivatalos nyelven kifejezhetők, vagy ha a dülőt a község lakossága többféleképpen, de egymásnak megfelelő fordításban nevezi, úgy a dülőnév a jegyzékben a hivatalos nyelven irandó, a községi elöljáróságnak a dülőjegyzékhez csatolandó írásbeli megkeresésére azonban zárjelben a nép nyelvének megfelelő, leginkább használatos elnevezés is kiteendő, megjegyeztetvén, hogy utóbbi elnevezések a térképek kivételével a többi összes munkarészekbe is bevezetendők.*” (Utasítás az országos kataszteri felmérés végrehajtására. M. Kir. Pénzügyminisztérium. Budapest, 1904.) Az addig nemzetiségi nyelvi tekintetben jószereivel toleráns térképi névhasználatban megjelentek a helyben ismeretlen, sok esetben téves fordítások: *Stockweingärten* > *Botos*, *Hochgipfel* > *Csucsos* (Keszöhidegkút, Tolna m.), *Kod hraszta* > *A tölgynél*; *Mészárszki put* > *Mészáros út* (Kökény, Baranya m.) Hasonló folyamatok zajlottak a topográfiai térképek körében is.

A nyelvi alapú beavatkozás mellett ideológiai célzattal is megváltoztatták helyek nevét: a Pest megyei *Zsidó* neve az Izidor személynév középkori alakjából eredt, 1943-ban mégis Vácegressé változtatták antiszemitizmusra visszavezethető okokból. az újabb rezsimit az 50-es években az egyházellenesség és a

feudális hagyományok eltörlésének szándéka motiválta, így lett *Püspökszenterzsébetből Erzsébet*, *Koháryszentlőrincből Nyárlőrinc*, *Nemespátróból Pátró* stb. Az ideológiai beavatkozás megjelent a mikrotoponímiában is. A tisztán német Tolna megyei község, Mőzs külterületének birtokrendezésekor az új dűlők *Horthy-dűlő*, *Ferenc József-dűlő*, *Szent István-dűlő*, *Ezeréves-dűlő* neveket kaptak (melyeket természetesen azonnal lecserélt az új rezsim), és hasonló módon rendezték az 1941-ben visszakerült dél-bácskai területek neveit is.

Kárpátalján 1946-ban következett be a nyelvi adaptáción lényegesen túlmutató ukránosítás: *Komlós* korábbi ruszin *Комлуць* ~ *Komlus* változatából fordítással keletkezett a hivatalos ukrán *Хмільник* ~ *Hmilnyik*, hasonlóképpen (Bereg)kövesd *Кивяидь* ~ *Kivjásd* helyett *Камяньське* ~ *Kamjanszke* lett, (Bereg)fogarás nevére pedig durva félreetimologizálással alkották a *Зубівка* ~ *Zubivka* alakot (ukr. *zub* jelentése fog). A Felvidéken ugyancsak hosszú évtizedekig kikerültek a használatból a magyar helységnevek, és helyettük lefordított, pl. (Pozsony)eperjes > *Jahodná*, *Nagyudvarnok* > *Vel'ké Dvorníky*, *Csallóköznádasd* > *Trštená na Ostrove*, részben fordított, pl. *Dióspatony* > *Orechová Potôň*, *Garampáld* > *Pavlová*, *Hidaskürt* > *Mostová*, *Udvard* > *Dvory nad Žitavou*, vagy éppenséggel minden történelmi előzmény nélküli neveket, pl. *Megyerics* > *Čalovec*, *Pesztekergenye* > *Sikenica* erőltetett az utódállam. Erdélyben nemcsak minden magyar településnek adtak román nevet 1918 után, hanem sok esetben (jellemzően az 1950-es/1960-as években) még a hagyományos román elnevezéseket is megváltoztatták, ha az a magyar nyelvű alakra emlékeztetett, pl. *Trascău* > *Râmetea* 'Torockó', *Curtiafaia* > *Periş* 'Körtvélyfája', *Lenghelfaláu* > *Polonița* 'Szekelylengyelfalva', sokszor erősen román többségű helységek esetében is: *Cuieșd* > *Pietriș* 'Maroskövesd', *Dindeleag* > *Livada* 'Dengeleg', *Hususău* > *Valea Lungă* 'Hosszúaszó', *Hărăstăș* > *Frunzeni* 'Mezőharasztos', *Comițiș* > *Comșești* 'Komjászeg'. Disznajó hagyományos román *Disnăieu* nevét Trianon után jelentésbeli adaptációval *Porcești*-re változtatták, majd 1964-ben ismét megváltoztatták, ezúttal a minden tekintetben új *Vălenii de Mureș*-ra. Ezek térképi megjelenítéséről kiváló összefoglalás készült [5]. Az erdélyi kollégák rendelkeznek a magyar nyelvterületen a helynévváltozásokat a legelső forrásoktól kezdve a legakkurátusabb módon bemutató adatbankkal, Szabó M. Attila interneten is elérhető összeállításában. [6]

Többnyire a magyar falvak mikrotoponímiáját is teljesen átalakították. Néhány példát a Felvidékről mutatunk. A tisztán magyar Ipolyszalka csehszlovák kori kataszteri térképén (maig élő hatállyal) a következő – minden bizonnyal a magyar kataszteri térképi adatok fordításával előállt – nevek jelentek meg: *Gödör alja* > *Pod jamou*, *Hegyköz* > *Medzivršie*, *Belső-Félhold* > *Vnúterný značený hon*, *Pokolfa* > *Pavúci strom* stb. [7] A legtoleránsabb helyeken is idegen írásmódokkal találkozunk: *Külső-Sárhát* > *Kilšešarhat*, *Fűzerdő* > *Fizerde*, *Nagy-hát* > *Nadžhat* (Kopács, Horvátország). [8]

A mai magyarországi gyakorlatban semmi elvi vagy jogszabályi akadály nincs a kisebbségi nyelvű dűlőnevek megállapításának, viszont a 20. század folyamán megállapított nagy tömegű helynév felülvizsgálata hosszú időt vesz igénybe. Mindenesetre néhány név már jogszabályi oltalom alá kerülhetett, például borászati eredetvédelmi eljárásban, így a német *Hummerberg*, *Sauerbrunn*, *Steiner*, *Ochsenkopf*, vagy a horvát *Gradina*, *Glavica*.

2. A MOLDVAI MAGYAR HELYSÉGNEVEKRŐL

2.1. A moldvai magyar településnevek írásos forrásai

Számos város magyar neve a középkor óta folyamatos magyar jelenlét okán **több évszázados történetiséggel** bír. A nagyszebeni *Georgius Reichersdorfer* 1541-es útleírásában [9] moldvai városok közhasználatú neveit az alábbiakban adja meg: *Nester Feijerwar* (*Nyeszterfejérvár*, ma: *Bilhorod Dnyisztrovszkij*, Ukrajna, románul: *Cetatea Albă*, törökül: *Akkerman*), *Swczowa* (*Szucsáva*, ma: *Suceava*), *Romanwasar* (*Románvásár*, ma: *Roman*), *Bahloijazwar* (*Jászvásár*, ma: *Iași*, a város nevének előtagjában a város folyójának neve van: *Bahlo*, ma *Bahlui*), *Wazlo* (*Vaszló*, ma: *Vaslui*), *Hwztwaras* (*Husztváros*, ma: *Huși*), *Tataros* (*Tatros*, ma: *Târgu Trotuș*), *Barlat* (*Barlád*, ma *Bârlad*). *Karácsonkő* (ma *Piatra Neamț*) magyar nevét már 1395-ben említi oklevél *Karachonkw* alakban [13], amely a település nevének első okleveles említése, de későbbi oklevelekben is magyarul említik *Karachon Kewwy* (1552) és *Karacomkoue* (1624) alakban [9]. Ugyanígy *Egyedhalma* (ma *Adjud*) első okleveles említése is a település magyar nevének történet: „In oppido nostro *Egydhalm*” (1433). *Jászvásár* magyar nevének legkorábbi okleveles említése: *Jaswasarhel* (1412) [13].

A 17. és 18. században több egyházi vezető is végiglátogatta a moldvai katolikus településeket, az ő latin vagy olasz nyelvű jelentéseikben többször is magyarul említik a települések neveit. Közülük is kiemelkedik *Marcus Bandinus* marcianopolisi érsek jelentése 1646. évi látogatásáról, amelyben 41 katolikus helység leírását közli magyar helységnevekkel [9]. A következő nagyon értékes forrás a forrófalvi származású *Petrás Ince János* pusztinai majd klézsei plébánosnak a *Döbrentei Gábor* kérdéseire írt válasza 1842-ben,

amelyben mintegy 160 moldvai katolikus települést sorol fel magyar nevükkel [10]. A XX. század során több kiváló kutatónak (*Gyórfy István, Domokos Pál Péter, Lükő Gábor, Benda Kálmán, Szabó T. Attila, Tánczos Vilmos*) a moldvai magyarsággal foglalkozó munkájában megtalálhatók a moldvai magyar helységnevek térképmellékletekkel együtt. Figyelemre méltó tény, hogy a román nyelvű Wikipédia a jelentős csángómagyar települések szócikkeiben közli a magyar elnevezést is.

A régi 16-18. századi mind a Magyarországot és környékét, mind a Moldvát ábrázoló **országterképeken**, illetve az állami készítésű katonai-topográfiai térképeken a moldvai településnevek mindig csak román alakjukban szerepeltek. Az I. katonai felmérés kiterjedt Moldvának a magyarok által lakott területére is egészen a Szeret folyótól keletre eső településekig (1788-1790), de ezen is románul vannak a településnevek. Az 1800-ban megjelent első magyar nyelvű iskolai atlaszban is csak egy magyar név *Husz Varasa* (*Husztváros*, ma: *Huși*) olvasható Moldvában, holott az atlasz törekedett a magyar nevek használatára, *Kijev* is *Kiovia* alakban van, de *Jászvásár* viszont *Jassy* néven. *Gegő Elek*nek az 1838-ban megjelent A moldvai magyar telepekről című munkájában található Moldvahon térképmellékleten olvashatók először térképen moldvai magyar településnevek [11]. Magyarországnak a II. világháború alatt készült 1: 50 000 méretarányú katonai térképszelvényein, az Észak-Erdélyt ábrázoló lapokon a szelvényekre eső moldvai területen szinte minden földrajzi névnek megvan a magyar megfelelője. A 2002-ben Budapesten megjelent Moldva, Csángóföld térkép az addig megjelent kutatások alapján mintegy 650 moldvai településnek és településrésznek közli csaknem 2000 magyar névváltozatát [12].

2.2. A moldvai magyar helységnevek típusai

A moldvai magyar **helységneveknek több típusa** különíthető el:

- A magyar név oklevelesen nem dokumentálható, de a román név magyar eredete bizonyos: *Várhely* (ma: *Orhei*, Moldovai Közt.) [13]
- A magyar név középkori iratokból adatható, ezek lehetnek ma már élő nyelvben nem használt formák: *Nyesterfehérvár* vagy *Dnyesterfehérvár* (ma: *Bilhorod Dnyisztrovskij*, Ukrajna), *Egyedhalma* (ma: *Adjud*), *Karácsonkő* (ma: *Piatra Neamț*) vagy a mai köznyelvben is használt formák: *Jászvásár* (ma: *Iași*), *Románvásár* (ma: *Roman*), *Bákó* (ma: *Bacău*), *Forrófalva* (ma: *Faraoni*)
- Későbbi magyar (székely) települések saját névadású magyar nevei: *Diószeg* (ma: *Tuta*), *Szitás* (ma: *Nicorești*) *Újfalva* (ma: *Satu Nou*)
- A magyar név a román névnek a magyar kiejtés és magyar helyesírás szerinti alakja: *Onyest* (ma: *Onești*), *Frumosza* (ma: *Frumoasa*), *Lujzikalagor* (ma: *Luizi-Călugăra*)
- A köznyelvben használt magyar nevek nyelvjárási alakja: *Jászár* (*Jászvásár*, ma: *Iași*), *Bogdánfala* (*Bogdánfalva*, ma: *Valea Seacă*), *Judafala* (*Dzsidafalva*, ma: *Adjudeni*), *Tamászfala* (*Tamásfalva*, ma: *Tămășeni*), *Románvárosz* vagy *Városz* (*Románvásár*, ma: *Roman*), *Szépvárassz* (*Szépváros*, ma: *Târgu Frumos*)
- Hiteles forrásból nem adatható, csak kikövetkeztetésre alapozott magyar név: *Ónfalva* (ma: *Onești*), *Németvásár* vagy *Németváros* (ma: *Târgu Neamț*). *Jerney János* 1844. évi útleírásában a már akkor is csak románok lakta településekre vonatkozóan sok ilyen található: *Darabfalva* (ma: *Darabani*), *Eresztő* (ma: *Vetrești-Herăstrău*), *Kálmánfalva* (ma: *Călimănești*), *Lélfalva* (ma: *Lălești*), *Törtelfalva* (ma: *Turturești*) stb.

Egy-egy településnek általában **több magyar névalakja** is van, amelyek eltérő típusokat képviselhetnek. Jó példák erre *Diószén* és *Szabófalva* elnevezései a különböző források szerint:

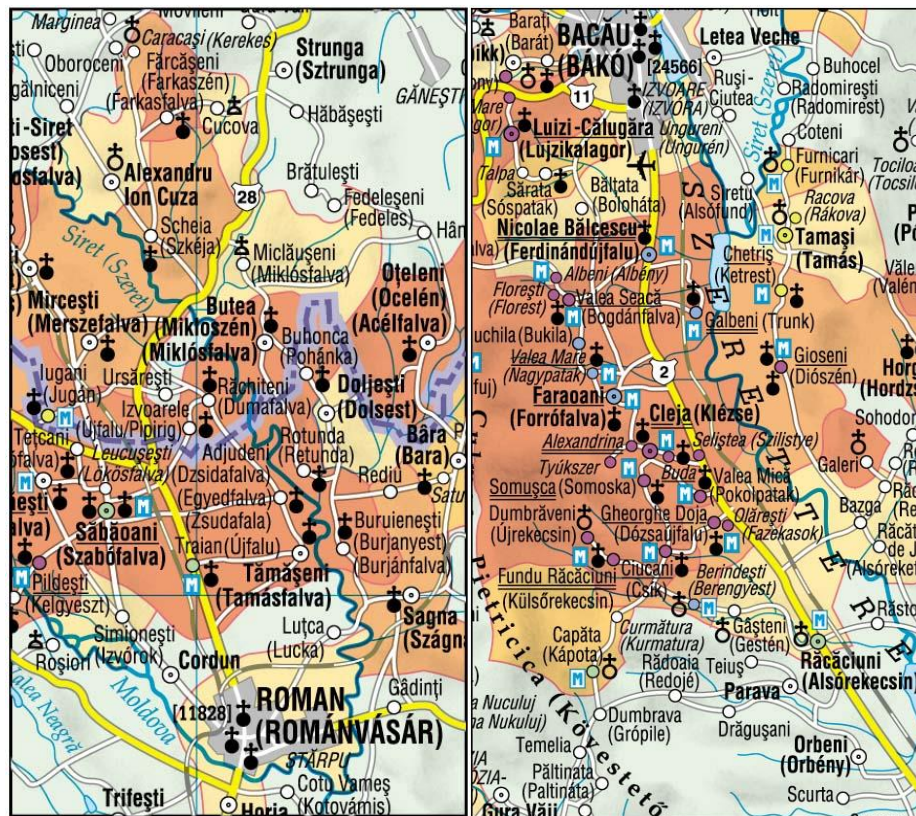
Diószén/Gioseni: *Diószén*, *Gyoszeny*, *Gyoszen* [14], *Diószín*, *Diószény*, *Diószeg* (Domokos P. P.), *Gyoszeny*, *Dzsoszen* (Halász P.), *Zsoszeny*, *Zsoszen* (Wichmann, Y.), *Diósfalu* (Jerney J., Lükő G.)

Szabófalva/Săbăoani: *Szabófalva*, *Szabófalva* [14], *Szobofalva*, *Szabúfalva*, *Szabufala*, *Szebufala* (Lakatos D.), *Szabúfalva*, *Szúfalva* (Harangozó I.), *Szeufala*, *Szófalva* (Lükő G.)

A hivatalos román helységnevek Moldvában ritkán maradtak meg magyaros alakjukban, de ha igen, akkor ezeket hamarosan **megváltoztatták**, mint például a *Tatrosz*hoz közel fekvő *Szitás* és *Diószeg* esetében, amelyek a 18-19. század fordulóján keletkezett székely telepes falvak és az 1842. évi római katolikus egyházi sematizmusban még *Sitași* és *Diosek* néven szerepeltek, de később már mindig *Nicorești* és *Tuta* néven fordulnak elő [10]. A Szerettől keletre fekvő *Gajcsána/Găiceana* községhez tartozó, még manapság is többségében magyar nyelvű *Magyarfalva* román nevét 1968-ban változtatták *Unguri* helyett *Arini* formára (*Jáki Sándor Teodóz* közlése).

Fontos említést tenni a **helységgrésznevekről**, hiszen ezeknek olykor csak magyar alakja van, például *Klézse* részei: *Felsőklézse/Cleja de Sus*, *Alsóklézse/Cleja de Jos*, *Buda*, *Alsóbuda*, *Felsőbuda*, *Szilytye/Seliște*, *Újbuda*, *Tyükszer*, *Alexandrina*, *Küsklészse*, *Újklészse*, *Dióskút/Ghiușcut*, vagy *Bogdánfalva* részei: *Bukila/Buchila*, *Ruzsinka/Rujinca*, *Ciginye* vagy *Florest/Florești*, *Frezina/Frăsinoia*, *Moldovány/Moldoveni* és *Álbény/Albeni*. A helységgrésznevek illetve egy-egy település belterületi és külterületi

neveinek gyűjtése és kiadása egyelőre csak néhány jelentősebb csángómagyar falu esetében valósult meg *Halász Péter* munkájának köszönhetően.

1. ábra. A Románvásár és Bákó környéki csángómagyar települések a Csángóföld, Moldva című térképen.

IRODALMI HIVATKOZÁSOK

- [1] INSPIRE Data Specification.
https://inspire.ec.europa.eu/documents/Data_Specifications/INSPIRE_DataSpecification_GN_v3.0.pdf (Utolsó letöltés: 2021. 09. 08.)
- [2] Resolutions Adopted At The Ten United Nations Conferences On The Standardization Of Geographical Names.
http://ksng.gugik.gov.pl/english/files/UN_resolutions.pdf (Utolsó letöltés: 2021. 09. 08.)
- [3] Lanstyák István. *Nyelvi ideológiák*. http://web.unideb.hu/~tkis/li_nyelvideologiai_fogalomtar.pdf (Utolsó letöltés: 2021. 09. 08.)
- [4] Mező András. *A magyar hivatalos helységnévadás*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982.
- [5] Bartos-Elekes Zsombor. *Nyelvhasználat a térképeken. (Erdély, 19. és 20. század)*. Kolozsvári Egyetemi Kiadó, Kolozsvár, 2013.
- [6] Szabó M. Attila. *Erdély, Bánság és Partium történeti és közigazgatási helységnévtára*.
<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/ErdelyHelysegnevTar-erdely-bansag-es-partium-torteneti-es-kozigazgatasi-helysegnevtara-1/> (Utolsó letöltés: 2021. 09. 08.)
- [7] Török Tamás. *Ipoly mente helynevei*. Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja, 2011
- [8] Horvát geoportál. <https://geoportal.dgu.hr/> (Utolsó letöltés: 2021. 09. 08.)
- [9] Benda Kálmán (szerk.). *Moldvai csángó-magyar okmánytár 1467-1706 I-II*. A Magyarságkutatás könyvtára I., Budapest, 1989.
- [10] Domokos Pál Péter. „...édes Hazámnak akartam szolgálni...”, Szent István Társulat, Budapest, 1979.
- [11] Gegő Elek. *A moldvai magyar telepekről*. Buda, 1838.
- [12] *Csángóföld, Moldva térkép 1: 380 000*, Topográf, Budapest, 2002.
- [13] Kiss Lajos. *Magyar helységnevek a Keleti-Kárpátokon túl*. Magyar Nyelvőr, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1987. 2. szám, 215-233.
- [14] Szabó T. Attila, Gálffy Mózes, Márton Gyula (szerk.). *A moldvai csángó nyelvjárás atlasza I-II*. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Kolozsvár-Budapest, 1991.